

---

rechtwijzing. Ter illustratie vergelijkt Anneveld de ouderlijke toewijding aan hun kinderen met de zorg voor de tuin: onkruid 'op den kleinen akker van uw hartje' moet verwijderd worden om te voorkomen dat 'gij eindelijk weinig anders dan kwade vruchten zoudt leveren' (17, p. 12-13; vgl. p. 23-29, 72). De kinderen houdt hij voor dat de passende reactie op de zorg van de ouders bestaat uit gehoorzaamheid – het is een van de uitingen van liefde jegens God (17, p. 8) – en uit het verlangen hen met de 'grootste vreugde' te 'behagen' (17, p. 9).

Als godsdienstonderwijzer beschouwde Anneveld zich als een opvoeder in bijzondere zin. Het was zijn taak zijn pupillen godsdienstig te vormen. Hij voelde zich evenwel tevens geroepen hen liefde voor cultuur bij te brengen. Binnen het kader van zijn godsdienstig onderwijs maakte hij hen attent op 'het schoone der Oostersche stijl en letterkunde' van de Bijbel (8, p. 120).

Tot besluit: deugd en rede

De door Hendrik Anneveld gepropageerde christelijke levensbeschouwing droeg een sterk persoonlijk stempel. Als godsdienstonderwijzer wilde hij de door hem uit de literatuur opgedane wijsheid, aangevuld met persoonlijke raadgevingen en constatering, anderen inprenten om hen te vormen tot beschaafde, godvruchtige en cultureel ontwikkelde leden van de maatschappij oftewel tot wijze mensen. Ervan overtuigd dat 'godvruchtig leven' waarlijk een 'vrolijk leven' is (17, p. 110), was het zijn doel 'hun wezenlijk geluk' te bevorderen (17, p. vii). Wijze mensen waren in zijn ogen deugdzaam. Voor hen waren de Bijbel en de natuur bronnen van kennis. Zij putten daaruit om reeds op aarde 'hun grootste taak' te vervullen, 'te leeren aan God gelijk te worden' (17, p. 111). Jezus was hun leraar bij uitstek. Met het gros van zijn tijdgenoten deelde Anneveld het geloof in God als de wijze bestuurder van het heelal, geloofde hij in het voortleven van de doden in de hemel en waren de standenmaatschappij en vaderlandsliefde voor hem 'heilig'. Dienst aan 'Koning JEZUS' en 'Koning WILLEM [I]' konden naar zijn oordeel 'best gepaard gaan' (3, p. 113). Kort en bondig vat hij de teneur van zijn godsdienstig onderwijs als volgt samen:

Vreest God! eert den Koning! eerbiedigt den Verlosser der menschen! bemint uwe naasten! beveiligt u zelve voor eeuwige ellende! zijt een nuttig burger van den Staat! blijft aan uwe Christelijke belijdenis getrouw! behoedt uw hart boven al wat te bewaren is! zijt regtvaardig omtrent uwe vijanden! in één woord, leeft, zoo als gij wenschen zult geleefd te hebben! (3, p. v).